Kuntaliitto
Kommunförbundet

Kari Sjöholm

Lausunto

24.10.2017

Dnro 791/03/2017

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan
sivistys- ja tiedejaosto

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on pyytänyt Suomen Kuntaliitto ry:ltä asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018.
Teemana on nuorten työpajat, etsivä nuorisotyö ja nuorisotakuun eteneminen.

Kuntatalouden kestävyys varmistettava

Kuntatalous vahvistui - haasteet jatkuvat

Viime vuonna kuntatalouden vuosikate kokonaisuudessaan vahvistui ja tilikauden tulos nousi peräti 1,1 miljardiin euroon. Suotuisasta kehityksestä huolimatta 98 kunnalla tilikauden tulos oli negatiivinen.

Positiivinen kehitys johtui pääosin kuntasektorin toimintamenojen historiallisen maltillisesta kasvusta. Menojen kasvua hillitsivät muun muassa kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet, kilpailukykysopimukseen liittyvien alentuneiden lomapalkkavarausten kirjautuminen vuodelle 2016 sekä muut sopeutustoimet. Myös verorahoitus kehittyi hivenen edellisvuotta paremmin.

Kuntatalouden investointimenot pysyivät korkeina. Tästä huolimatta velkaantumisen kasvu hidastui ja investointien omarahoitusosuus nousi jo yli 70 prosentin.

Tänä vuonna odotettua myönteisempi talouskehitys on nostanut erityisesti kuntien yhteisöveroennusteita. Lähivuosien kuntien tuloennuste on kuitenkin vaimea, sillä kiky-sopimus heikentää kuntien veropohjaa noin 500 milj. eurolla vuoden 2018 tasossa. Tulopohjan kehitystä hidastavat myös useat valtionosuuksiin kohdistetut leikkaukset.

Vuonna 2018 kuntien talousnäkymien ennakoidaankin heikkenevän ja palautuvan vuoden 2016 tasolle.
Kuntatalous on nykyisellä urallaan saavuttamassa hallituksen sille julkisen talouden suunnitelmassa asettaman rahoitusasematavoitteen, paikallishallinnon nettoluotonanto korkeintaan -0,5 % suhteessa BKT:hen vuonna 2019.

Palkkaneuvotteluilla tai uusilla menojen lisäyksillä ei tule vaikeuttaa kuntatalouden herkkää taloustilannetta.

Säästötoimia jatkettava, leikkauksia kohtuullistettava

Hallituksen tavoitteena on luoda kunnille osana julkisen talouden sopeuttamista edellytyksiä menosäästöihin tai tulojen lisäyksiin noin 700 milj. euron edestä vuoden 2019 tasolla. Kuntaliiton kesäkuun 2017 kyselyn mukaan hallituksen mahdollistamat säästöt eivät ole kuitenkaan toteutuneet kunnissa toivotulla tavalla, vaan säästöjä tai tulojen lisäyksiä on kuntataloudessa koossa vasta noin 220 milj. euroa.

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Esitettyihin säästöihin liittyvästä epävarmuudesta huolimatta hallitus on kohdistamassa kunnille jälleen uusia valtionosuusleikkauksia vuonna 2018. Osa leikkauksista on hyvin ongelmallisia, sillä ne pohjautuvat laskennallisiin arvioihin kuntien menosäästöistä. Tällaisia ovat erityisesti kiky-sopimukseen liittyvät työajan pidentämisestä oletetut henkilösäästöt, varhaiskasvatuksen sekä omaishoidontuen muutoksista ennakoidut säästöt. Myös erikoissairaanhoidon keskittämisestä tuleva tehostuminen toteutuu vasta pidemmällä aikavälillä.

Kilpailukykysopimukseen liittyvä lomarahojen leikkaus tuo kuntatalouteen huomattavia menosäästöjä. Hallituksen päätöksen mukaisesti ne kuitenkin leikataan kuntataloudesta. Kokonaisuudessaan kilpailukykysopimus heikentää kuntataloutta vuosina 2017 ja 2018.

> Kuntien valtionosuusleikkaukset eivät saa perustua ennakko-oletuksiin kuntien käyttäytymisestä, vaan ne tulee toteuttaa osana normaalia valtio-kunta arviointia kuntien vuosittaisen kustannustenjaon tarkistuksen kautta.
>
> Kuntaliitto edellyttää, että vuosityöajan pidennyksen vuodelle 2018 kaavailtu kiky-valtionosuusleikkaus, yhteensä 120 miljoonaa euroa, jaksotetaan uudelleen.
>
> Seuraavaan kehystarkasteluun mennessä on selvitettävä kuntien ja kuntayhtymien muiden kuin lainsäädäntöön perustuvien säästötoimien laajuus.
>
> Arvioinnissa on myös realistisesti arvioitava hallituskauden loppupuolelle kaavaillut mahdollistamat uudet kuntiin kohdistuvat säästöesitykset.
>
> Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus vuonna 2018 on noin 130 miljoonaa euroa kuntataloutta heikentävä.

Leikkaukset ja kilpailukykysopimuksen muut tulopohjan heikennykset asettavat taloudellisesti heikommin toimeentulevat kunnat vaikeaan asemaan. Talouskasvun voimistuminen saattaa jopa lisätä eroja kuntakentän sisällä.

Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö; resurssit ja toiminnan tuloksellisuus sekä nuorisotakuuta koskevan kärkihankkeen eteneminen

Nuorten työpajatoiminnalla vahvistetaan erityisesti yksilön toimintakykyä ja mahdollistetaan nuoren kiinnittäytyminen yhteiskuntaan. Työpajatoiminnassa tuetaan erityisesti nuoren kasvua ja pystytään huomioimaan yksilöllisesti nuoren elämään liittyvät haasteet. Työpajat ovat nuorille turvallinen ympäristö, jossa nuoret kohdataan yksilöinä ja pystytään näin tarjoamaan yksilöllisiä oppimispolkuja.

Etsivän nuorisotyön tulisi erityisesti kohdentua niihin nuoriin, jotka ovat pudonneet palveluiden ulkopuolelle eivätkä ole kiinnittyneet esimerkiksi mihinkään oppilaitokseen. Yhteiskunta tarjoaa suhteellisen paljon ennakoivia palveluja. Kunnissa on esimerkiksi lukuisa määrä erilaisia kulttuuriin, liikuntaan ja nuorisotyöhön liittyviä palveluita nuorille. Etsivää nuorisotyötä tarvitaan erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Etsivän nuorisotyön tulisi kohdentua koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin ja tarjota näille nuorille palveluohjausta. Etsivän nuorisotyön onnistumisessa palveluohjaus, monialainen ja -ammatillinen yhteistyö sekä yhteistyö oppilaitosten kanssa on tärkeää.

Kunnallisen nuorisotyön eri toiminta- ja työmuodot toimivat laajasti nuorisotakuun tavoitteiden edistämiseksi ja saavuttamiseksi. Nuorisotakuun toteuttajista puhuttaessa nuorisotyö tuleekin nähdä tehokkaana nuorisotakuun tavoitteiden edistäjänä. Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta ovat nuorisotakuun oleellisia osia paikallistasolla. Nuorisotyö vahvistaa laajasti nuorten toimintakykyä, myös suhteessa koulutukseen ja työelämään.

Etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajatoimintaan on valtion tulo-ja menoarviossa varattu ja varattaneen määrärahoja vuosien 2015-2018 aikana yhteensä yli 100 miljoonaa euroa.

Valtion määrärahakehitys etsivään nuorisotyöhön, nuorten työpajatoimintaan ja nuorisotakuusen

Valtion määrärahakehitys	2012	2015	2016	2017	TAE2018
Etsivä nuorisotyö (sis. Veikkausvoittovararahoituksen)	4,2	14	8	11,6	11,6
Nuorten työpajatoiminta	8	13	11,5	13,5	13,5
Nuorisotakuu*)	7	0	2	1,5	1,5
Eduskunnan talousarviolisäys (kertaerä)	0	0	4,2	0,5	
YHTEENSÄ	**19,2**	**27**	**25,7**	**27,1**	**26,6**

Kunnissa on jo vuosia ollut meneillään lukuisia eri toimenpiteitä, joilla edistetään nuorten koulutukseen pääsyä, tuetaan nuorten työllistymistä ja ehkäistään syrjäytymistä. Esimerkiksi etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta ovat vakiinnuttaneet asemansa kunnallisen nuorisotyön keskeisinä työmuotoina ja nuorisolain edellyttämä nuorten ohjaus- ja palveluverkosto on perustettu lähes jokaiseen kuntaan.

Etsivää nuorisotyö kattaa nyt jo 97prosenttia Manner-Suomen kunnista ja toiminta tavoittaa yhdessä nuorten työpajatoiminnan kanssa yli 30 000 nuorta vuodessa. Vuonna 2017 valtionavulla tuettua etsivää nuorisotyötä teki noin 500 työntekijää. Nuorten työpaja toimii yli 200 kunnassa ja kattaa noin 92 prosenttia Manner-Suomen kunnista. Nuorten työpajatoiminnasta on saatu hyviä kokemuksia, sillä yli 70 prosenttia sijoittuu pajajakson jälkeen joko koulutukseen, työhön tai muuhun aktiivitoimintaan. Nuorten työpajatoiminta työllistää noin 2000 työntekijää.

Valtion talousarvioesityksessä on erääksi nuorisotyön keskeisimmäksi toimenpiteeksi esitetty etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan tukeminen.

> Kuntaliiton näkemyksen mukaan etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajat ovat käytännössä hyvin toimivia ja onnistuneita työmuotoja nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Toiminnan edelleen kehittäminen voidaan turvata vain riittävällä valtion rahoituksella. Hyvin alkanutta toimintaa ei tule vaarantaa leikkauksilla tai uusilla hallinnollisilla uudistuksilla.

Nuorten työpajatoiminnan ja maakunnan sote-toiminnan rajapintaan on tulevassa uudistuksessa kiinnitettävä erityistä huomiota. Nuorten työpajatoimintaa järjestävät kunnat, yhdistykset ja säätiöt. Työpajoista valtaosa on kunnallisia työpajoja. Osa kunnallisista pajoista sijoittuu hallinnollisesti sosiaalihuollon alaisuuteen. Vuonna 2016 nuorten työpajatoiminnassa olleista valmentautujista vajaat 60 % olivat nuorisolain piiriin kuuluvia ja reilut 40 % yli 29 vuotiaita. Kaikista valmentautujista 47 % oli pajalla kuntouttavassa työtoiminnassa ja n. 6 % muissa sosiaalihuollon palveluissa eli reilusti yli puolet pajojen tuottamista palveluista oli sosiaalihuollon palveluita.

Nyt käsittelyssä olevan SoTe- ja maakuntauudistuksen perusteella kunnallinen työpaja ei voisi enää lainkaan järjestää, eikä tuottaa nykyisen kaltaista kuntouttavaa työtoimintaa tai sosiaalihuoltolain mukaisia muita palveluja. Tämä tarkoittaa sitä, että tuhansia nuoria ja aikuisia on vaarassa jäädä vaille tarkoituksenmukaista kuntoutuspaikkaa, elleivät maakunnat hyvin lyhyessä ajassa pysty tuottamaan uusia sosiaalihuollon palvelumuotoja kattamaan nyt työpajoilla toteutettava vaikuttavaksi todettu kuntoutus ja valmentautuminen.

Myös osa nuorten työpajojen rahoituksesta tulee sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Tämä rahoitusosuus olisi uudistuksessa katoamassa kunnan budjetista. Tästä syystä nuorten työpajatoiminnan rahoitus vaikuttaa varsin epävarmalta tulevaisuudessa. Nykyinen pajojen monialainen järjestämis- ja rahoitusrakenne on mahdollistanut sen, että työpajatoiminnasta on kunnissa voitu kehittää monimuotoinen ja tutkitusti vaikuttava toimintamuoto.

> Kuntaliitto edellyttää, että kunnallisten nuorten työpajojen rahoitus ja mahdollisuudet tarjota sosiaalihuollon palveluita vähintään riittävän pitkän siirtymäajan aikana tulee valmistelussa olevissa uudistuksissa turvata. Ei ole tarkoituksenmukaista, että yhden toimivimmaksi todetun työllistymistä ja kuntoutumista tukevan palvelumuodon toimintaedellytykset vaarantuvat ja työttömien nuorten tarkoituksenmukainen palvelujen saanti vaikeutuu.

Erityisen tärkeää tämä on nykyisessä työllisyystilanteessa, jossa vaikuttavista palveluista on monella alueella pulaa. Jos pajojen toimintaa ollaan yhtiöittämässä, niin se ei ole mahdollista lyhyellä aikataululla siten, että pajojen tarjoamien palvelujen määrä ei vähenisi ja toiminta näin vaarantuisi.

Monet pajoilla olevat nuoret ja aikuiset ovat haastavassa elämäntilanteessa ja tarvitsevat pitkäkestoista ja erityistä osaamista vaativaa tukea ja ohjausta palatakseen työhön tai päästääkseen koulutukseen.

SUOMEN KUNTALIITTO

Terhi Päivärinta
johtaja, opetus ja kulttuuri

Kari Sjöholm
erityisasiantuntija